

Про нез'ясоване питання конституційності актів парламенту, прийнятих в умовах Революції Гідності

С. Різнюк

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри конституційного права
Львівського національного університету імені Івана Франка

У статті міститься аналіз актуальної, але не з'ясованої на теоретичному рівні проблеми конституційності актів Верховної Ради України, прийнятих у період з 21 по 24 лютого 2014 року, які, зокрема, зумовили чергове відновлення попередньої редакції Конституції України. Аналізуються різні підходи до розуміння правової природи цих актів з погляду юридичного позитивізму і природного права. Послідовно обґрунтовується конституційність зазначених актів парламенту як результату реалізації Українським народом загально визнаного в демократичному світі права на повстання.

Ключові слова: революція, право на опір, повстання, Конституція України, відновлення дії Конституції України, Конституційний Суд України, Верховна Рада України.

21–24 лютого 2014 року, в кульмінаційний момент революційних подій, Верховна Рада України ухвалила низку складних, але необхідних політико-правових рішень, що, в умовах загальнонаціонального суспільного потрясіння, видавалося безальтернативним варіантом поведінки єдиного на той час легітимного органу вищої державної влади.

Перше з таких рішень прийнято в формі Закону України «Про відновлення дії окремих положень Конституції України», який втілює одну з найвиразніших вимог Майдану про повернення до парламентсько-президентської форми правління. Законом постановлено відновити дію окремих положень Конституції України зі змінами, внесеними законами від 8 грудня 2004 року (а також від 1 лютого 2011 року та від 19 вересня 2013 року)¹. Прийняття цього законодавчого акта означало також і фактичне скасування резонансного Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 252 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року № 2222–IV (справа про додержання процедури внесення змін до Конституції України) від 30 вересня 2010 року № 20-рп/2010, котре попередній глава держави використав як юридичну підставу для отримання та подальшого накопичення надмірних владних повноважень.

Оскільки Конституція України безпосередньо не наділяє парламент такою компетенцією, зазначені рішення очікувано викликали критику як ідейних апологетів юридичного позитивізму, так і політично зацікавлених представників

¹ Про відновлення дії окремих положень Конституції України : Закон України від 21 лютого 2014 року № 742–VII // Відомості Верховної Ради України. — 2014. — № 11. — С. 730.

попередньої влади. Але тоді, в розпал суспільного збурення, ця критика виглядала досить квола, не була почута, а тому не мала шансів спрямувати процес демонтажу авторитарного режиму в русло конституційно визначеної процедури.

Уже наступного дня, 22 лютого 2014 року, Верховна Рада України прийняла Постанову «Про текст Конституції України в редакції 28 червня 1996 року, із змінами і доповненнями, внесеними законами України від 8 грудня 2004 року № 2222–IV, від 1 лютого 2011 року № 2952–VI, від 19 вересня 2013 року № 586–VII». З огляду на наслідки, спричинені згаданим вище формально правильним, але сутнісно помилковим рішенням Конституційного Суду України, в документі, зокрема, йшлося про те, що: оскільки Конституція України є актом установчої влади Українського народу, то лише в парламенті є виключні повноваження вносити зміни до Конституції України; такі установчі повноваження Верховної Ради України беззаперечно унеможливають здійснення іншими органами державної влади чи їх посадовими особами будь-яких дій стосовно зміни конституційних норм; парламент є єдиним уповноваженим органом на відновлення легітимності конституційного правопорядку в Україні тощо¹.

Згодом Верховна Рада України прийняла й інші пов'язані акти, зокрема, постанови: «Про самоусунення Президента України від виконання конституційних повноважень та призначення позачергових виборів Президента України» від 22 лютого 2014 року, «Про покладення на Голову Верховної Ради України виконання обов'язків Президента України згідно із статтею 112 Конституції України» від 23 лютого 2014 року, «Про реагування на факти порушення суддями Конституційного Суду України присяги судді» від 24 лютого 2014 року.

Здавалося б, що після низки незворотних подій, які відтоді відбулися в політичному житті країни, повертатися до аналізу чистоти конституційної процедури відновлення нині чинної Конституції України сьогодні немає потреби: попередня влада усунута, Президент і парламент переобрані, Україна у збройній боротьбі проти агресора відстояла свою незалежність та, хоча й не без труднощів, впевнено продовжує свій шлях у напрямі європейської інтеграції. Але, на нашу думку, питання правової природи названих актів усе ж таки залишилося невирішеним, тому періодично і виникає на порядку денному сучасної юридичної науки та практики. До сьогодні навіть ті, хто визнає політичну доцільність відновлення Конституції України в попередній редакції, вважають доречними сумніви щодо правової обґрунтованості цього юридичного факту та конституційності актів, які його супроводжували.

У цій статті ми не зупинятимемося на детальному аналізі всіх публікацій чи тез виступів, які заперечують конституційність рішень парламенту, прийнятих у лютому 2014 року, а окремо зацентруємо лише на одній із останніх статей на цю тему, опублікованій у «Віснику Конституційного Суду України», яка, по суті, містить концентрований, зведений виклад усіх основних аргументів на користь такої

¹ Про текст Конституції України в редакції 28 червня 1996 року, із змінами і доповненнями, внесеними законами України від 8 грудня 2004 року № 2222–IV, від 1 лютого 2011 року № 2952–VI, від 19 вересня 2013 року № 586–VII : Постанова Верховної Ради України від 22 лютого 2014 року № 750–VII // Відомості Верховної Ради України. — 2014. — № 11. — Ст. 151.

позиції. Йдеться про цікаву та гостру публікацію авторитетного науковця, професора В. Колісника під назвою «Відновлення дії Конституції України та зміна форми правління як засіб поновлення конституційного ладу», що, однак, містить деякі висновки, з якими важко погодитися.

У тексті статті, зокрема, зазначено, що «неможливо з упевненістю стверджувати, яка ж саме редакція Основного Закону України є на сьогодні чинною, адже так зване відновлення дії Конституції України зі змінами 2004, 2011 та 2013 років відбулося в лютому 2014 року у дуже сумнівний спосіб (оскільки при цьому не було дотримано порядку внесення конституційних змін, передбаченого розділом XIII Конституції України)»¹.

Далі професор В. Колісник обґрунтовує цю сумнівність «відновлення дії Конституції» тим, що Основний Закон України не передбачає таких повноважень парламенту та ще й шляхом одноразового голосування. Спроба поновити конституційний лад у позаконституційний спосіб, тобто з порушенням порядку внесення конституційних змін та з виходом за межі парламентських повноважень, не може бути виправдана чи обґрунтована (у тому числі ні «політичною» доцільністю, ні «складною» ситуацією, ні посиленням на «добрі» чи «шляхетні» наміри)².

Крім того, автор вважає, що концентрація надмірних повноважень тодішнім главою держави та його адміністрацією й побудова «жорсткої державно-владної вертикалі» в Україні (у тому числі й запровадження системи неофіційних регіональних «представників-наглядачів») відбулася в 2010 році не через повернення до початкового конституційного тексту, а передусім тому, що колишній президент та його оточення взагалі не помічали ні парламентсько-президентської, ні президентсько-парламентської Конституції України та дедалі частіше діяли на власний розсуд. Отже, на думку науковця, з легкої руки деяких політологів і журналістів українське суспільство ввели в оману та повели манівцями численних міфологем, однією з яких є політичний міф про так звані диктаторські повноваження, начебто отримані попереднім главою держави завдяки відомому Рішенню Конституційного Суду України від 30 вересня 2010 року³.

З урахуванням наведеної та аналогічних думок, які є непоодинокими у професійному та політичному середовищі, одним із найбільш актуальних і термінових завдань сучасної науки конституційного права є остаточне вирішення питання конституційності (правового характеру, справедливості, легітимності) перелічених вище актів парламенту, дискусійність якого видається неприйнятною з огляду на особливості сучасного етапу національного державотворення, гостроту як внутрішніх, так і зовнішніх викликів конституційному ладу України, її національній безпеці. У конституційному праві є достатньо інших науково-практичних проблем, плюралізм думок щодо яких тільки збагатить вітчизняну науку, але відсутність згоди з цього приводу на доктринальному рівні призводитиме до серйозних практичних наслідків, може використовуватися в імовірних політичних маніпуляціях у майбутньому, що негативно відобразиться на перспективах якнайшвидшого від-

¹ Колісник В. П. Відновлення дії Конституції України та зміна форми правління як засіб поновлення конституційного ладу / В. П. Колісник // Вісник Конституційного Суду України. — 2015. — № 4. — С. 104.

² Там само. — С. 105.

³ Там само. — С. 106.

новлення стабільного правового порядку та необхідного режиму конституційної законності в Україні.

Насамперед слід зауважити, що применшення значення і впливу зміни форми правління України у 2010 році на подальшу політичну ситуацію в державі видається недоречним. Погоджуючись із тим, що зводить масштабні проблеми вітчизняного державотворення виключно до цієї події не можна, мусимо звернути увагу на необхідності уникнення іншої крайності — заперечення шкідливого впливу цього факту на тогочасний стан національної демократії. Очевидно, що такий «проект» був не єдиним кроком попередньої політичної верхівки у продуманому, поступальному та тривалому процесі узурпації влади, але якщо і не став визначальним фактором, то відіграв не останню роль в усуненні народу від управління державними справами, сприяв неконституційному утвердженню авторитарного правління. Тому вибір і вимога Майдану про повернення до попередньої редакції Конституції України як один із методів відновлення суспільно-державної справедливості є справою і правом народу, закономірним, усвідомленим та зрілим колективним рішенням, dokonаним фактом, ретроспективна оцінка якого уже не має сенсу.

З цього приводу прийнятнішим видається підхід А. Селіванова, який одразу після революційних подій, в березні 2014 року, звернув увагу на особливу гостроту, якої набувають питання змісту народовладдя як основи конституційного ладу, його впливу на політичну модернізацію країни. На його думку, суспільство вже не влаштовують закони, якими фактично «консервуються» політичні права громадян, допускається тотальне свавілля державних органів. Коли право пристосовувалося до умов, які формував уряд, а юристи як потужний корпус позитивістів обслуговували публічну владу та її керманічів, то це, вочевидь, віддзеркалювало нехтування суспільними проблемами, а врешті і долею всього народу. Саме таким чином «президентська вертикаль», відтворюючи свавілля в законах, посягала на основи суспільного і державного життя, привласнювала не тільки народні багатства (землю, надра, власність), а й право розпоряджатися долею народу, ігноруючи його волю, соціальні проблеми, традиції. Узурпація державної влади і війна проти власного народу призвели до закономірного падіння режиму в Україні зразка 2013 року¹.

Тому для виваженого аналізу порушених питань конституційно-правової проблематики необхідно застосовувати більш широкий, системний підхід. При цьому слід погодитися, що за загальним імперативним правилом зміна Основного Закону держави має відбуватися у порядку та у спосіб, суворо передбачені самою Конституцією України (розділ XIII). Більше того, з метою уникнення у майбутньому надто довільного оперування такими методами, як «відновлення Конституції» чи «повернення до її попередньої редакції», це правило має безумовно стосуватися і тих випадків, коли є об'єктивні претензії до змісту чи порядку прийняття попередніх конституційних змін.

Але натомість важливо усвідомити і визнати, що це фундаментальне правило має один виняток. Йдеться про революцію — неоднозначну, непередбачувану,

¹ Селіванов А. О. Право народу управляти своєю країною / А. О. Селіванов // Вісник Конституційного Суду України. — 2014. — № 3. — С. 80.

ризиковану подію національного масштабу, коли народ, вичерпавши усі інструменти процедурної демократії, реалізуючи своє природне право на опір і повстання, силою повертає собі узурповану владу, перезасновує державу на нових началах, заново приймаючи найвищий акт власної установчої влади — конституцію, не обмежуючи себе формальними процедурами, що перестали виконувати роль правових запобіжників, а навпаки, перетворилися на інструмент захисту узурпатора, охорони авторитарного режиму.

Тому, нарешті, слід дійти згоди, що в лютому 2014 року Верховна Рада України не була виключно законодавчим органом держави, а під справедливим тиском Революції Гідності, за межами писаної процедури, виконувала унікальну місію органу установчої влади Українського народу, змінивши Конституцію України в його інтересах, наблизивши тим самим успіх народного повстання. Ні часу, ні політичного ресурсу започатковувати громіздкий процес внесення змін до Конституції України, з ретельним дотриманням усіх його строків та етапів, на той час не було. Взагалі невідомо, як би розвивалася новітня українська історія, якби члени парламенту у стані найгострішої суспільної напруги, після сотень людських жертв та перед загрозою ще більшого нагнітання ситуації поставили ключове завдання порятунку народу і країни нижче за мету дотримання процедури будь-якою ціною.

Отже, не повинен викликати заперечень висновок про те, що реалізація права на опір і повстання являє собою вимушений тимчасовий вихід із традиційного правового поля, зумовлений надзвичайними обставинами і необхідністю збереження самого сенсу правового простору. В такому випадку має місце ситуація конституційного форс-мажору, що зупинила дію звичних правових процедур, розрахованих на функціонування в нормальних умовах. Будь-яка правова технологія (тиранічної чи демократичної версії) допомогти в цій ситуації не може¹.

Крім того, демократичність, легітимність, а отже, і конституційність (у широкому розумінні цього поняття) змін до Конституції України та інших згаданих актів парламенту підтверджується тим фактом, що вони були беззаперечно підтримані Українським народом, їх прийняття не викликало нового поштовху народного незадоволення, а навпаки, сприяло початку поступового повернення до нормального суспільного життя. Не викликає сумніву, що після всіх людських жертв, на піку революційного зриву, прийняття парламентом хоча б одного рішення, яке суперечило б волі народу, не було б спокійно сприйняте суспільством та призвело б до чергової ескалації напруги.

Аналіз конституційності розглядуваних актів парламенту потрібно здійснювати через призму самої квінтесенції ідеї конституціоналізму, її мети, яка полягає в обмеженні державної влади в інтересах народу та людини. Конституція у цій правовій доктрині не є «цінністю в собі», а тільки засобом утвердження і забезпечення демократичного обмеженого державного правління, хоча й фундаментальним і визначальним. І в тому випадку, коли Основний Закон держави як писаний документ, всупереч своїй природі та місії, із засобу утвердження конституціоналізму перетворюється на інструмент узурпації влади, у гідної нації немає іншої, крім

¹ *Погребняк С. П.* Спротивление угнетению. Восстание. Революция (теоретико-правовой анализ в свете доктрины прав человека) / С. П. Погребняк, Е. А. Уварова // Право і громадянське суспільство. — 2013. — № 2. — С. 39.

повстання, альтернативи. Тим більше, що це право не є продуктом виключно абстрактних філософських роздумів, а закріплене на глобальному міжнародному рівні.

Так, Загальна декларація прав людини виходить з таких положень: визнання гідності, властивої всім членам людської сім'ї, і рівних та невід'ємних їх прав є основою свободи, справедливості та загального миру; зневажання і нехтування правами людини вже призвели до варварських актів, які обурюють сумління людства; створення такого світу, в якому люди матимуть свободу слова й переконань і будуть вільні від страху й нестатків, проголошено високим прагненням людей; права людини повинні охоронятися силою закону з метою забезпечення умов, за яких людина не буде змушена вдаватися до повстання проти тиранії і гноблення як до останнього засобу¹.

Власне, Революція Гідності стала найяскравішим виявом народного повстання в новітній історії людства, адже ґрунтувалася не лише на хвилевих потребах та емоційній волі народу, а й на нормах міжнародного права, філософських концепціях про права і свободи людини, здобутках універсальної ідеології конституціоналізму. Таким чином, право на повстання, ефективно реалізоване українцями, стало невід'ємним елементом системи реального, а не тільки декларованого, вітчизняного народовладдя, покладеного в основу самої ідеї обмеженого управління, сформульованої та розвинутої класиками конституціоналізму: Дж. Локком, Ж.-Ж. Руссо, Т. Пейном, Дж. Медісоном, Т. Джефферсоном та іншими.

У цьому плані Український народ продовжив непоросту, але в деяких випадках неминучу традицію провідних націй світу виборювати справедливі привілеї без огляду на загрози та ризики, взяв за приклад західні конституційні підходи до розуміння основоположних засад організації держави і суспільства. Саме тому настільки зрозумілими для кожного активного, освіченого громадянина України є такі слова з тексту Декларації незалежності США 1776 року: «Ми вважаємо за самоочевидні істини, що всіх людей створено рівними; що Творець обдарував їх певними невідчужуваними правами, до яких належать життя, свобода і прагнення до щастя; що уряди встановлюються між людьми для того, щоб забезпечувати ці права, а справедлива влада урядів походить зі згоди тих, ким вони урядують; що в кожному випадку, коли якась форма урядування стає згубною для такої мети, народ має право змінити або скасувати її і встановити новий уряд, спираючись на такі принципи та організовуючи його владу в такий спосіб, які народів видаються найдоцільнішими для досягнення його безпеки і щастя. Розважність, звичайно, підказує не змінювати здавна встановлені уряди з дрібних і минутих причин, та й усякий досвід свідчить, що люди воліють радше терпіти, поки лихо мине, ніж вносити покращення скасуванням форм, до яких звикли. Проте коли низка правопорушень і зловживань владою, незмінно з однією й тією самою метою, виявляє намір підпорядкувати народ абсолютному деспотизму, тоді народ має право і навіть обов'язок скинути такий уряд і поставити нових сторожів свого майбутнього»².

¹ Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015

² Декларація незалежності США // Тіндалл Дж. Б. Історія Америки : історична література / Дж. Б. Тіндалл, Д. Е. Шай ; пер. з англ.: Л. Притула, Г. Сташків, О. Щур. — 6-те вид. — Л. : Літопис, 2010. — С. 840–843.

Декларація прав людини і громадянина, прийнята під час Великої французької революції 1789 року, також закріпила положення про те, що метою кожного політичного об'єднання є збереження природних і невід'ємних прав людини, якими є свобода, власність, безпека й опір гнобленню¹. Ці принципи згодом увійшли до конституційних текстів багатьох демократичних держав світу (ФРН, Литви, Греції, Угорщини та інших), хоча зрозуміло, що відсутність їх закріплення на нормативному рівні жодним чином не позбавляє народи можливості протистояти узурпації влади на основі природного права, захищати свої первинні права та інтереси.

Конституція України хоча й не прямо, але також передбачає право народу на опір своїми фундаментальними положеннями про те, що «носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ... Право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами. Ніхто не може узурпувати державну владу» (стаття 5).

Отже, враховуючи викладене, в сучасному науковому середовищі дискусія стосовно наявності чи відсутності в Українського народу права на повстання видається недоречною. Оскільки будь-яке повстання неможливе без порушення писаних законів, то посилання на цей неминучий факт, зокрема і на вихід за межі процедури внесення змін до Основного Закону України як на підставу сумнівності отриманих у такий спосіб результатів революції, є хибним та змістовно суперечливим.

Безумовно, дискусію можна вести лише стосовно визначення меж і мотивів реалізації права на колективний опір владі, критеріїв встановлення різниці між справедливим повстанням (революцією) та безпідставним або інспірованим заворушенням (заколотом), ступеня реальної суспільної підтримки закликів до непокори тощо. Власне, навколо різнотлумачень цих меж і понять проведено цивілізаційний кордон між вільним світом та авторитарними державами. Тому вітчизняним вченим-правникам важливо дійти спільної думки щодо методів оцінки означених явищ і феноменів, без чого подальше просування українського суспільства до європейської, демократичної, правової держави буде неможливим.

Адже досі значна частина національного політикуму живе за правилами революційної доцільності, що є нічим іншим, як проявом маніпуляції та зловживання принциповими підставами права на опір. При цьому загально визнані для демократичних країн інструменти мирного протесту легковажно підміняються організацією силових акцій. І це стосується не лише вулиці: парламент часто стає місцем невинуватого, непридуманого для цивілізованих країн застосування фізичної сили як останнього аргументу у відстоюванні політичних інтересів. Цю суспільно шкідливу практику час припинити, так само як і перманентні заклики деяких політиків до народного спротиву чи непокори при кожному незадоволенні окремими рішеннями влади. Така поведінка є ознакою політичного інфантилізму, соціальної безвідповідальності, а в деяких випадках — свідченням свідомо провокативних намірів дестабілізації й без того хиткого стану справ у державі.

¹ Декларація прав людини і громадянина від 26 серпня 1789 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/root/bank_mm/anglais/cst2.pdf

Тому, безперечно, ідеалізувати революцію як явище, ставити знак рівності між зовні схожими, але сутнісно протилежними проявами суспільної активності не можна. Розуміли це і класики правової думки, видатні державні діячі-революціонери. Так, «захопленість Томаса Джеферсона Французькою революцією “попри всі її дикі і криваві крайнощі” виводила з рівноваги іншого представника товариства батьків-засновників США Джона Адамса. Думка про те, що карколомні події у Франції мають якийсь зв’язок з Американською революцією, для Адамса була повним божевіллям». «Дантон, Робесп’єр, Марат та інші сказилися, — писав він в одному з листів у 1793 році. — У Франції посіяли зуби дракона, і на їх місці просторуть потвори»¹.

Отже, варто рішуче відмовитися від укоріненої останнім часом практики, коли кожна більш-менш чисельна група агресивно налаштованих людей автоматично сприймається такою, що представляє інтереси народу, з усіма відповідними наслідками та перевагами. Суспільство теж не повинне піддаватися на провокації, підпадаючи під руйнівний вплив умілих маніпуляторів, які навчилися майстерно оперувати універсальними правовими категоріями у своїх вузькополітичних цілях. Треба пам’ятати, що через таку наївність навіть найщиріші прояви народного протесту нерідко призводили до ще гірших наслідків, ніж причини, на усунення яких вони були спрямовані.

Українцям слід засвоїти ці уроки історії та не змарнувати унікального шансу не лише для виходу з перманентної кризи, а й для здобуття високого авторитету серед провідних народів демократичного світу. Для цього необхідно виважено, дисципліновано, поступально використовувати механізм перехідної української держави, нехай недосконалий, постреволюційний, але який має достатньо мирних засобів досягнення політичних чи економічних цілей. Правові конституційні шляхи вирішення конфліктів надалі повинні міцно увійти у вітчизняну політичну практику, інакше ми продемонструємо західним партнерам свою незрілість для цивілізованого життя, змусимо їх засумніватися в доцільності витрачених ними зусиль зі сприяння Україні в боротьбі за європейські цінності та стандарти.

Тому одним із основних завдань чинної влади на сучасному етапі національного державотворення є повернення суспільства до стану конституційно-правового порядку, процедурної демократії, забезпечення верховенства Конституції України на всій її території, в тому числі шляхом всебічного гарантування дієвості системи правової охорони Основного Закону держави і народу. Чільне місце в цій системі має знову посісти Конституційний Суд України як єдиний, безумовно авторитетний орган конституційної юрисдикції.

Революція 2013–2014 року, що стала підставою разового виходу за межі конституційно встановленої процедури внесення змін до Основного Закону України, в жодному разі не створила безумовного прецеденту допущення такого порушення у майбутньому, а фактичне скасування Рішення Конституційного Суду України від 30 вересня 2010 року так і має залишитися одиничним втручанням парламенту у виключну конституційну юрисдикцію. Методи, прийнятні в найгостріші моменти революційних подій, не можуть застосовуватися після їх завер-

¹ Еліс Дж. Брати-засновники: Революційне покоління / Дж. Еліс. — К. : Ніка-Центр, 2014. — С. 182.

шення. Такий підхід неминуче призведе до хаосу та руйнування здобутків революції, що уже підтверджував світовий досвід. Тому вкрай важливо повернутися до безумовного визнання конституційних положень про те, що рішення Конституційного Суду України є остаточними, обов'язковими до виконання і не можуть бути оскарженими¹.

Отже, на основі викладеного, не претендуючи на вичерпність відповідей на всі порушені питання, але зі сподіванням на їх хоча б часткове з'ясування, вважаємо, що прийняття українським парламентом в умовах Революції Гідності актів про відновлення Конституції України та пов'язаних із цим документів об'єктивно відбувалося за межами писаної процедури, що жодною мірою не ставить під сумнів їх конституційність, чинність і належний правовий характер. Прийняття таких актів у зазначений спосіб не створює прецеденту для виходу за межі конституційної процедури у майбутньому, крім випадків малоімовірного та небажаного повторення революційного розвитку подій в Україні, який ми усі зобов'язані більше ніколи не допустити.

Ризник С. О неьяясненном вопросе конституционности актов парламента, принятых в условиях Революции Достоинства. *Статья содержит анализ актуальной, но теоретически не выясненной проблемы конституционности актов Верховной Рады Украины, принятых в период с 21 по 24 февраля 2014 года, которые, в частности, обусловили очередное возобновление предыдущей редакции Конституции Украины. Анализируются различные подходы к пониманию правовой природы указанных актов с позиции юридического позитивизма и естественного права. Последовательно обосновывается конституционность указанных актов парламента как результата реализации Украинским народом общепризнанного в демократическом мире права на восстание.*

Ключевые слова: революция, право на восстание, Конституция Украины, возобновление действия Конституции Украины, Конституционный Суд Украины, Верховная Рада Украины.

Riznyk S. On the issue of the constitutionality of the parliament acts, adopted under the Revolution of Dignity conditions. *The article contains analysis of relevant, important, but theoretically unexplained problems of the constitutionality of the acts of the Verkhovna Rada of Ukraine adopted in the period from 21 to 24 February 2014 that, among other consequences, led to the successive restoration of the Constitution of Ukraine previous version. Different approaches to these acts legal nature understanding are analysed in terms of juridical positivism and natural law concept. There is consistently justified a constitutionality of these acts of parliament, as a result of the realisation of generally recognized in the democratic world right to revolt by the Ukrainian people.*

Key words: revolution, the right to revolt, rebellion, the Constitution of Ukraine, the restoration of the Constitution of Ukraine, the Constitutional Court of Ukraine, the Verkhovna Rada of Ukraine.

¹ Різник С. В. Поновлення авторитету Конституційного Суду України як запорука ефективного функціонування держави / С. В. Різник, В. Л. Федоренко // Право України. — 2015. — № 5. — С. 106.